

Verwaterde democratie

Als het over de waterschappen en democratie gaat, dan klinkt er weemoed. Het was toch die kraamkamer geweest van die democratie met dat poldermodel, waarbinnen al die vele eeuwen lang boeren, burgers en handelslui keurig overlegden over een dijk, een afwatering of een droogmaling, om iedereen te vriend te houden, en de voeten droog. Maar voor de waterschapsverkiezingen op 18 maart is het stevig duimen hoeveel kiezers er ditmaal voor warmlopen. In 2008 was slechts 24 procent van de kiesgerechtigden genoeg gemotiveerd om het stembiljet ingevuld te retourneren.

Wat we met de waterschapsdemocratie aan moeten? We kunnen doen alsof onze neus bloedt. In 2014 constateerde de OESO immers nog dat

het met het waterbestuur in Nederland zo slecht niet gaat (OESO, 2014). Het houdt onze voeten droog in een land waar ruim de helft onder zeeniveau ligt of kan overstromen. Onze dijken staan als een huis. Schoner krijg je het vervuilde water dat ons vanuit de Europese binnenlanden tegemoet stroomt niet. En dat allemaal dankzij een democratie die de OESO als functioneel omschrijft, waarmee ze een goede democratische vertegenwoordiging bedoelde. Hierbij moet een dijkgraaf vast even achter zijn oren krabben.

We kunnen een Brussels ideaalbeeld blijven najagen. In 2000 ging de Kaderrichtlijn Water in, een raamwerk dat stappen voorschrijft waarmee EU-lidstaten gezamenlijke doelen kunnen halen voor schoon en gezond oppervlaktewater. Onder het mom van *Getting Europe's waters cleaner, getting the citizen involved* dwong de richtlijn burgerparticipatie af. Feedback-groepjes, informatiebijeenkomsten en consultatieronden: alles kwam uit de Brusselse bureaula. En op papier voldeed de burgerparticipatie bij het waterbeheer in Nederland altijd uitstekend. Niettemin spraken betrokken ambtenaren van een flop, en voelden die paar wél betrokken burgers zich ongehoord (Van der Heijden en Ten Heuvelhof, 2012). Boeren en industriëlen behielden de grootste zeg.

Vol gaan voor een hoge opkomst kan ook. Zoals in 2008, toen de verkiezingen via internet zouden plaatsvinden als de techniek en de overheid hadden meegewerkt. Ditmaal kiezen we in een stemlokaal. Daar moeten we toch al zijn voor een provinciale verkiezing waarbij we de politici soms misschien zelfs kennen, en waarvan we in elk geval begrijpen dat het landelijk impact heeft, en anders gaan we dat wel horen van de landelijke kopstukken. We gaan geheid meer stemmen.

Maar wat misschien moet, is verder kijken dan onze neus lang is.

GELIJK WERNER

Eindredacteur ESB
g.werner@sdu.nl

Naar wat een stem is, bijvoorbeeld. Net als een prijs op de markt geeft een stem bij verkiezingen informatie bloot: wat willen we aan beleid en wat weten we van kandidaten. Bij een lage opkomst gaat veel van die informatie verloren, waardoor de verkiezingsuitslag geen recht doet aan de diverse voorkeuren in de samenleving. Daarentegen kan de opkomst ook te hoog zijn, als stemmen slecht overwogen zijn en dus weinig informatief. De vraag is welke opkomst de informatie van kiezers het beste samenvoegt.

Die vraag is praktisch onbeantwoordbaar, maar leidt wel bewijs in voor een relevant inzicht: makkelijker kunnen stemmen verhoogt de verkiezingsopkomst, maar verslechtert de verkiezingsuitslag. Hodler *et al.*, (2015) laten dit zien voor Zwitserland. Mensen

kunnen er sinds de jaren zeventig in steeds meer kantons per post stemmen. Ze gaan ook echt meer stemmen. Maar het deel dat kiest is minder geïnformeerd en laat zich meer verleiden door partijen die algemene belangen niet goed vertegenwoordigen, terwijl deelbelangen aan invloed winnen. De hogere opkomst had de Zwitsers geen goed gedaan. Datzelfde zal op 18 maart gebeuren, als we in het kader van 'nu we er toch zijn' een extra vakje rood maken bij Joost mag weten welke kandidaat.

Het misverstand dat traditiegetrouw opspeelt bij de waterschapsverkiezingen is dat een directe democratie onze belangen in de waterschappen het beste vertegenwoordigt. Boeren willen een lage grondwaterstand (minder drassige akkers), natuurorganisaties en burgers niet (laag grondwater doet onze klei inklinken, wat leidt tot verzakkingen). Maar als burgers niet stemmen, dan krijgt het boerenbelang juist door een directe democratie teveel invloed.

Veel functioneler lijkt een typischer poldermodel, met een vastere zetelverdeling voor verschillende belangen. Bewuster en meer gekozen gemeente- en provinciebestuurders zouden bepalen wie op de stoel van de burger zit bij het waterschap. Kabinet-Rutte I had al eens zo'n idee voordat het viel: schaf de waterschapsverkiezingen af.

LITERATUUR

Heijden, J. van der, en E. ten Heuvelhof (2012) *The mechanics of virtue: lessons on public participation from implementing the Water Directive Framework in the Netherlands*. *Environmental Policy and Government*, 22, 177–188.

Hodler, R., S. Luechinger en A. Stutzer (2015) *The effects of voting costs on the democratic process and public finances*. *AEJ: Economic Policy*, 7(1), 141–171.

OESO (2014) *Water governance in the Netherlands: fit for the future?* Parijs: OESO.